

Ενδοοικογενειακή βία: αίτια, συνέπειες, αντιμετώπιση

Η βία μέσα στην οικογένεια είναι ένα φαινόμενο διαπολιτισμικό, διαχρονικό και δεν διαλέγει κοινωνικές τάξεις. Στην Ελλάδα, το ποσοστό της βίας μέσα στην οικογένεια ανέρχεται στο 31%. Η πραγματική διάσταση του προβλήματος όμως δεν μπορεί να δοθεί, γιατί ένα μεγάλο ποσοστό γυναικών που κακοποιείται φοβάται να το καταγγείλει. Περίπου μόνο 1 στα 20 περιστατικά καταγγέλλεται στην Αστυνομία.

Σε καταστάσεις ενδοοικογενειακής βίας δεν υποφέρουν μόνο οι γυναίκες, αλλά και τα παιδιά, είτε ως μάρτυρες σε σκηνές βίας, είτε ως θύματα της βίας. Έρευνες δείχνουν ότι παιδιά, των οποίων η μητέρα κακοποιείται, είναι και τα ίδια θύματα λεκτικής, σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής κακοποίησης. Επίσης, οι κακοποιημένες γυναίκες διατρέχουν πολύ μεγάλο κίνδυνο να κακοποιήσουν και οι ίδιες τα παιδιά τους. Τα παιδιά- θύματα της ενδοοικογενειακής βίας συνήθως εμφανίζουν ψυχοσωματικά προβλήματα και άλλες διαταραχές, από νυχτερινή ενούρηση μέχρι και απόπειρες αυτοκτονίας. Είναι πιο ευάλωτα σε παραβατικότητα και συχνά από θύματα γίνονται τα ίδια δράστες. Κομμάτια από τη συμπεριφορά των γονέων φαίνεται να μεταβιβάζονται και στις επόμενες γενιές, στην ενήλικη ζωή των παιδιών τους μέσα στο συζυγικό τους ρόλο. Γονείς που ως παιδιά έχουν υπάρξει αυτόπτες μάρτυρες ή θύματα ενδοοικογενειακής βίας, έχουν τάση για βίαιη συμπεριφορά και δυσκολίες προσαρμογής στην οικογενειακή τους ζωή. Γονείς που συνεχίζουν το φαύλο κύκλο της κακοποίησης στα παιδιά τους, φαίνεται πως έχουν αποσυνδέσει τα συναισθήματά τους από τις αναμνήσεις της δικής τους κακοποίησης.

Ο μηχανισμός της αποσύνδεσης παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για τη μεταβίβαση της κακοποίησης στις επόμενες γενιές. Οι γονείς αυτοί φαίνεται να εμφανίζουν υψηλά επίπεδα εξιδανίκευσης, ασυνέπειας και τάση φυγής στις περιγραφές της παιδικής τους ηλικίας. Ανακαλούν τη φροντίδα που έλαβαν ως παιδιά με τρόπο αποσπασματικό, κομματιασμένο και διακοπτόμενο. Αντίθετα, γονείς που δεν αναπαράγουν την κακοποίηση στα παιδιά τους, έχουν πιο συγκροτημένη την εμπειρία της κακοποίησής τους και πιο σταθερή και ενοποιημένη εικόνα για τον εαυτό τους.

Το προφίλ των κακοποιημένων γυναικών

Χαμηλή αυτοεκτίμηση. Πιστεύουν ότι ο ρόλος τους ως σύζυγοι, νοικοκυρές και μητέρες τους δίνει αυτοαξία. Έχουν παραδοσιακές αντιλήψεις σε θέματα οικογένειας και πιστεύουν στην ενότητά της και στα στερεότυπα του γυναικείου ρόλου. Οι περισσότερες έχουν υπάρξει θύματα κακοποίησης από τους γονείς τους στην παιδική τους ηλικία.

Παθητική συμπεριφορά. Υπομένουν, ανέχονται τον εξευτελισμό και την προσβολή, δέχονται την ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των συζύγων τους. Ενώ χαρακτηρίζονται παθητικές από τους άλλους, αντιμετωπίζουν όμως τη βία στο σπίτι με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγουν μεγαλύτερη κακοποίηση ή και δολοφονία.

Ανασφάλεια και αναξιότητα. Νιώθουν ξεκρέμαστες χωρίς την παρουσία του συζύγου, αποφεύγουν να αναλάβουν ευθύνες και πρωτοβουλίες γιατί φοβούνται ότι αν αποτύχουν θα κατακριθούν και θα κακοποιηθούν. Συχνά χρησιμοποιούν τα σεξ ως μέσο διατήρησης της σχέσης τους.

Ενοχές. Πιστεύουν ότι ευθύνονται οι ίδιες για την κακοποίησή τους και αρνούνται τον θυμό που νιώθουν από την κακοποίηση.

Ψυχοσωματικά συμπτώματα. Έχουν έντονες αντιδράσεις άγχους και ψυχοσωματικές ασθένειες.

Αίσθημα αβοηθησίας. Πιστεύουν ότι κανείς δεν μπορεί να τις βοηθήσει και να τις στηρίξει πέρα από τον ίδιο τον εαυτό τους.

Το προφίλ του άνδρα-θύτη.

Χαμηλή αυτοεκτίμηση. Πιστεύουν ότι μέσα από τη βίαιη συμπεριφορά τους και τον αυταρχισμό τους μπορούν να αποδείξουν ότι αξίζουν. Συχνά χρησιμοποιούν το βίαιο σεξ ως μέσο για να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους και τον ανδρισμό τους. Έχουν κτητική συμπεριφορά, δημιουργούν σκηνές παθολογικής ζήλιας και πολλοί παρουσιάζουν διπλή προσωπικότητα. Κάποιοι έχουν υπάρξει θύματα ή μάρτυρες σκηνών βίας στην πατρική τους οικογένεια.

Παραδοσιακές αντιλήψεις γύρω από το ρόλο τους. Πιστεύουν στην υπεροχή των ανδρών και στον παραδοσιακό τους ρόλο μέσα στην οικογένεια.

Έλλειψη αυτοελέγχου και επίγνωσης των πράξεών τους και προβολή της ευθύνης σε άλλους. Δεν παραδέχονται ότι η συμπεριφορά τους είναι βίαιη, δεν εκτιμούν τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει η πράξη τους στο θύμα ή στα άλλα μέλη της οικογένειας. Δικαιολογούν τον εαυτό τους για τη συμπεριφορά τους, προβάλλοντας άλλους, εξωγενείς παράγοντες, όπως οικονομικά προβλήματα, αλκοόλ, την προκλητική συμπεριφορά της συζύγου.

Το ερώτημα που συχνά τίθεται είναι: *‘γιατί οι κακοποιημένες γυναίκες δεν φεύγουν από το σπίτι;*

Ο φόβος, η ανασφάλεια, η συναισθηματική εμπλοκή, η παγίδευση και η εξάρτηση είναι μερικοί από τους λόγους που απαντούν το ερώτημα. Φοβούνται τις επιπτώσεις της αποκάλυψης και την αντίδραση από το σύζυγο. Φοβούνται ότι η οικογένειά τους δεν θα τις στηρίξει, είτε γιατί δεν έχει τη δυνατότητα, είτε γιατί ακολουθεί την αντίληψη ‘κάνε υπομονή μην χαλάσεις την οικογένειά σου’. Πιστεύουν ότι θα διαλυθεί η οικογένειά τους και τα παιδιά τους θα κουβαλούν το στίγμα των χωρισμένων γονιών. Εκλογικεύουν την κατάσταση λέγοντας ότι τα παιδιά χρειάζονται και τους δυο γονείς για να μεγαλώσουν σωστά. Νιώθουν ότι ευθύνονται για την κακοποίησή τους, οπότε δεν πρέπει να παραπονιούνται και να εναντιώνονται στο σύζυγο. Ένα μεγάλο ποσοστό γυναικών παραδέχονται ότι είναι ερωτευμένες με το σύζυγό τους και ότι αν αυτοί αλλάξουν συμπεριφορά, τότε εκείνες θα τα ξεχάσουν όλα και θα είναι ευτυχισμένες. Ντρέπονται να αποκαλύψουν την κακοποίησή τους γιατί πιστεύουν ότι θα θιγεί η αξιοπρέπειά τους.

Η κατανόηση του κύκλου της βίας είναι πολύ σημαντική γιατί μας επιτρέπει να ερμηνεύσουμε το πώς οι κακοποιημένες γυναίκες μετατρέπονται σε θύματα, πώς αποκτούν το αίσθημα της αδυναμίας και γιατί δεν προσπαθούν να ξεφύγουν. Τρεις είναι οι φάσεις που περιγράφουν τον κύκλο της ενδοοικογενειακής βίας.

Σε πρώτη φάση γίνονται επεισόδια βίας ήπιας έντασης και η κακοποιημένη γυναίκα προσπαθεί με διάφορους τρόπους να τα ελέγξει ώστε να μην καταλήξουν σε οξύ επεισόδιο. Τέτοιες προσπάθειες είναι η υποτακτική και ευγενική συμπεριφορά προς τον σύζυγο, ή ακόμη και η αποφυγή του. Η γυναίκα αφήνει το σύζυγο να νομίζει πως δέχεται ότι ο θυμός του είναι δικαιολογημένος, προκειμένου να μην κλιμακωθεί η ένταση. Αν το κάνει αυτό καλά, τότε το επεισόδιο θα αποφθεχθεί. Αν όμως εκείνος εκραγεί, τότε εκείνη πιστεύει ότι ευθύνεται η ίδια, γιατί δεν κατάφερε να διατηρήσει την ηρεμία. Η γυναίκα αρνείται στον εαυτό της ότι έχει θυμώσει με την άδικη συμπεριφορά του συντρόφου της. Αποδέχεται τις αντιδράσεις του και πιστεύει ότι ίσως και να αξίζει τη συμπεριφορά του. Η **άρνηση του θυμού της** την οδηγεί σε εκλογικεύσεις, όπως ‘φταίει η δουλειά του, είναι κουρασμένος, έχει πει, κλπ, θέτοντας έτσι ως αιτία της κακοποίησής της εξωγενείς παράγοντες. Αυτή η έλλειψη προσωπικού ελέγχου κάνει την γυναίκα να πιστεύει πως δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να αλλάξει τη ζωή της.

Σε δεύτερη φάση το επεισόδιο βίας χαρακτηρίζεται από οξύτητα και αγριότητα, με ξυλοδαρμό που μπορεί να προκαλέσει σοβαρές σωματικές βλάβες και να οδηγήσει τη γυναίκα μέχρι και στο θάνατο. Ο δράστης στην αρχή μπορεί να έχει ως ένα βαθμό συνείδηση των πράξεών του, στη συνέχεια όμως, όταν ο θυμός γίνει ανεξέλεγκτος, δεν ξέρει πια τι κάνει.

Στη φάση αυτή η γυναίκα θεωρεί ότι δεν μπορεί να ασκήσει κανένα έλεγχο στη συμπεριφορά του συζύγου γιατί θα χειροτερέψει την κατάσταση.

Τέλος, παρατηρείται υποχώρηση της βίας και της έντασης και έρχεται η ηρεμία που είναι ευπρόσδεκτη και από τις δύο πλευρές. Εδώ **επικρατεί η υπερβολή**. Ο σύζυγος εκφράζει τα τρυφερά του συναισθήματα, εκδηλώνει υπερβολική ευγένεια, φροντίδα, αγάπη και στοργή προς τη σύζυγό του, της ζητά συγνώμη, κλαίει, παραδέχεται την απαράδεκτη πράξη του και υπόσχεται πως δεν θα το ξανακάνει. Τη στιγμή εκείνη πιστεύει τα όσα λέει και υπόσχεται πως από δω και πέρα θα ελέγχει τον εαυτό του. Πιστεύει επίσης ότι από όλη αυτή την κατάσταση έχει πάρει και η σύζυγός του το μάθημά της, οπότε δεν θα τον προκαλέσει ξανά. **Αυτή είναι και η πιο ‘καταστροφική’ φάση** γιατί δημιουργεί εξάρτηση και δεν αφήνει τη γυναίκα να αποχωριστεί το σύντροφο. **Είναι η φάση που εκείνη γίνεται πια το θύμα**. Η γυναίκα πιστεύει ότι αυτή η εικόνα που προβάλλει ο σύντροφός της είναι η αληθινή του εικόνα. Η βίαιη εικόνα ήταν αποτέλεσμα άλλων παραγόντων ή ίσως να τον προκάλεσε και εκείνη με την προκλητική συμπεριφορά της.

Καθώς περνά ο χρόνος, αλλάζει και η διάρκεια των φάσεων. Η φάση έντασης διαρκεί λιγότερο διάστημα, η οξεία φάση αποκτά μεγαλύτερη συχνότητα και η φάση ηρεμίας διαρκεί λιγότερο.

Καραμολέγκου Νατάσα